

PENSJON

Tekst: MERETE LANDSEIN
mel@dagbladet.no

Idag er AFP i privat sektor et betydelig gode. Når man regner om AFP til kontantverdi, er den verdt mellom én og halvannen million kroner. Men hva skjer med AFP når ordningen skal evalueres for nyttår? Skal alle arbeidstakere i privat sektor få AFP – eller ingen?

AFP-ordningen kan bli for dyr for bedriftene, mener pensjonsekspert Ernst Hagen i Gabler Investment Consulting, aktuell med boka «Maks pensjon».

AFP-ordningen i privat sektor i dag har ikke tilstrekkelig kapital til å dekke kravene fra arbeidstakerne, mener han.

Arbeidsgiverne betaler en årlig premie til det private AFP-fondet som skal finansiere arbeidsgiverens andel av AFP-pensjonen. AFP-fondet har i dag en kapital som nærmer seg 30 milliarder kroner. Det er likevel ikke nok til å dekke forpliktelsene på tross av de årlige tilførselene. For å ha tilstrekkelig kapital, må innbetalingene fra arbeidsgiverne doubles, sier han.

Økte kostnader

Da pensjonsreformen i folketrygden ble innført i 2011, betalte arbeidsgiverne i privat sektor som er med i AFP-ordningen, 1,6 prosent av bedriftens totale lønnskostnader inn til AFP-fondet. Nå har premien steget til 2,5 prosent.

Beregninger fra Gabler viser at prisen må være 5,2 prosent av bedriftens lønnskostnader i framtida for å dekke utbetalingene av AFP. Det gir en økning i kostnadene på mer enn 300 prosent fra 2011 til 2017.

Dersom AFP-ordningen hadde vært et vanlig forsikringselskap, ville et slikt selskap vært forpliktet til å doble premien for bedriftene. Uten en slik premieøkning til 5,2 prosent av lønna, ville «AFP-selskapet» vært teknisk konkurs fordi det ikke ville ha kapital til å dekke avtalte pensjoner, sier Hagen.

En alternativ løsning er å kutte i ytelsen, mener han.

Hvis arbeidsgiverne bare vil betale halvparten av det som kreves for å opprettholde dagens nivå, er en logisk konsekvens at utbetalingene halveres. En annen løsning kan være å redusere utbetalingstida fra dagens livsvarige tillegg for privat sektor til et tillegg som utbetales over ti år. Det vil redusere AFP-utbetalingene kraftig, og premien kan kanskje holdes på 2,5 prosent.

Kan bli dyrere

Det er vanskelig å tette hullene i privat AFP uten at ordningen blir vesentlig dyrere for bedriftene, tror Andreas Moen, pensjonsekspert i YS-forbundet Parat.

De såkalte hullene i AFP-ordningen gjør at arbeidsgivers forpliktelse også blir usikker. Dermed trenger ikke bedrifter med AFP per i dag å balanseføre forpliktelsen. Men krav om balanseføring av AFP-ordningen ville vært en tyngre byrde for bedriftene enn dagens AFP-ordning, derfor er det ikke bare enkelt å tette hullene, sier han. AFP-ordningen blir løpende finansiert, år for år, og det settes ikke av penger til framtidige utbetalinger – som man gjør i ytellespensjonsordninger.

En utmanngjøring av AFP vil innledet kunne presse seg fram, tror Moen. Dette vil gjøre det mulig for flere arbeidstakere å bytte jobb uten å miste retten til AFP.

For dem som har lang tid igjen til pensjonsalder, vil det ikke være lurt å basere seg på at AFP skal ha like stor verdi som i dag, mener ekspert.

AFP-PENSJONISTER KAN FÅ MINDRE

Brygger opp til ny strid

INGEN MELLOMTING: Vilklarene for AFP i privat sektor er strenge: enten kvalifiserer man til AFP eller ei.

I dag må AFP-bedrifter betale også for den uorganiserte delen av arbeidslivet. Hvis en arbeidstaker har vært omfattet av AFP fra 50 års alder, men har vært utenfor AFP-ordningen tidligere, må bedriften likevel betale for oppsettning hele veien, sier han. Ordningen omfatter også såkalte «gratispassasjerer» – uorganiserte arbeidstakere som får AFP nettopp fordi de jobber i tariffbedrifter, sier han.

Sporssmålet blir også i hvilken grad AFP bidrar til oppsettning av tariffavtale og organisering i be-

driftene, påpeker Andreas Moen. En hypotese er at AFP-ordningen bidrar til større organisasjonsgrad blant eldre og lavere blant yngre. Hvis man skal ha tariffavtale i dag, må man ha AFP. Det gjør at en del bedrifter med særlig yngre arbeidstakere ikke vil ha tariffavtale fordi de får lite igjen for pengene.

Offentlig sektor må ta stilling til om de vil koble seg på AFP-ordningen i privat sektor, mener Moen. Evalueringer av pensjonsreformen viser at endringen fra tidligere pensjon til ny og livsvarig AFP i

privat sektor bidrar til at folk står lenger i jobb. Dette må også offentlig sektor vurdere, men da helst i en form hvor hullene er tettet. Dette kan gjøres ved at opptjeningen i offentlig sektor forsikres særskilt.

Fordeler og ulemper

Han har liten tro på at AFP vil forsvinne.

Levealdersjusteringen gjør at mistet jobben, sier Eysteinn Gjelsvik, samfunnsøkonom i LO. En annen utfordring med dagens AFP er at selve pensjonsytelsen over tid vil bli redusert fordi leveal-

den øker, påpeker Gjelsvik. Frem til nå har størrelsen på ytelsen ved 62 år vært opprettholdt, men det vil stramme seg til i en tiårsperiode framover på grunn av levealdersjusteringen. Kompensasjonstillegget man har fått for ikke å tape på levealdersjusteringen, faller bort. Samtidig fases ny folketrygd inn, sier han.

Man kan kompensere for levealdersjusteringen ved å stå lenger i jobb.

Men vi er opptatt av at ytelsen ikke skal bli for lav for dem som må

gå av med pensjon tidlig, sier Gjelsvik.

Også AFP i offentlig sektor vil bli gjenstand for diskusjon når arbeidet med å tilpasse offentlig tjenestepensjon til pensjonsreformen skal fullføres.

Gjelsvik har ingen tro på at det blir en blåkoppi av AFP-ordningen fra privat til offentlig sektor.

Hvis det står på oss, vil ikke AFP forsvinne, men det er heller ikke gratis å forbedre ordningen, sier han.

Ingen har lyst til å fjerne AFP-

ordningen, det ville vært politisk selvmord, mener Birger Myhr, daglig leder i Pensjonseksperten.

Alt eller ingenting

Han ser for seg at AFP i offentlig og privat sektor vil bli likere, ut fra det skal bli lettere å forflytte seg mellom sektorene.

I dag er det forbundet med stor risiko å skifte jobb fra offentlig til privat sektor i 50-årene, ettersom du kan gå glipp av veldig mye pensjon. Ved å få en ny felles AFP eller to ordninger som likner hverand-

ALLE BØR FÅ

Arbeidsgiverfor-
eningen Spekter
synes AFP bør gjelde
for alle ansatte i
privat sektor.

– Vi mener at AFP-
ytelsen kunne vært
lagt inn i folketrygden,
slik at den blir gjeldende
for alle arbeidstakere – uansett om de
jobber i en AFP-bedrift
eller ei, sier Stein Gjerd-
er, sjeføkonom i
Spekter.

Hovedinnvendingen
fra Spekter er at AFP-
ordningen er dyr for
bedriftene.

Arbeidsgiversiden
betaler en ekstra pre-
mie på 2,5 prosent for
å ha en tariffavtale, og
det er kostbart. Det er
en utgift som bedriften
uten AFP slipper, sier
Gjerdner.

Evalueringsspro-
sessen pågår nå, og vi
vil vente med å uttale
oss til den er ferdig,
sier Kristin Diserud
Mildal, avdelings-
direktør og ansvarlig
for pensjon i NHO.

LETT Å FALLE UT

Erik Orskaug, sjeføkonom
i Unio, tror ikke dagens
AFP-ordning i privat
sektor vil bli videreført
til offentlig sektor.

– AFP i privat sektor
har hull av så alvorlig karakter
at vi ikke anser den for å
være egnet. Det er lett å
falle ut av ordningen, og de
som ikke kvalifiserer til
privat AFP, får ingenting.
Det gir 10-12 prosentpoeng
lavere livsvarig pensjon,
sier Erik Orskaug, sjeføko-
nom i Unio.

– Vi kan tenke oss å ha
en privat AFP i bunns, men
supplere den med en for-
sikret AFP som tetter hullene
i den private AFP-en. Det
vil fungere slik: Hvis du
ikke kvalifiserer til full AFP,
skal du få en forsikret AFP.
En opparbeidet rettighet du
har på bakgrunn av opp-
tjeningstid for arbeidet i
offentlig sektor, sier han.

På sikt vil AFP kunne bli
lik i offentlig og privat
sektor, mener Orskaug.
Dette vil blant annet gjøre
det enklere å forflytte seg
mellom sektorene.

– Det ligger i kortene at
det går mot endringer i
offentlig AFP, og først etter
at det skjer vil presset for å
tette hullene i privat sek-
tors AFP øke. Vi er klare til
å diskutere både AFP og
tjenestepensjon. Nå venter
vi på et utspill fra regjering-
en.

FAKTA

PRIVAT AFP

LO og NHO sitter i styringsgruppen som skal evaluere privat AFP i høst, med Arbeids- og sosialdepartementet som observatør. De andre partene i arbeidslivet deltar i en referansegruppe.

Første omgang skal styringsgruppen se på hvordan dagens ordning virker og trekke fram både fordelene og ulemper. Gruppen har frist fram til 15. desember med å legge fram en rapport. Partene skal vurdere om det er behov for endringer i dagens AFP-ordning, og rapporten vil bli grunnlaget for forhandlingene i vårens tariffoppgjør.

Frem til 2011 var AFP-ordningen lik i offentlig og privat sektor. Tidligere pensjonsordningen er videreført for offentlig sektor, og her er AFP en ytelse i perioden mellom 62 og 67 år. Det er ikke mulig å jobbe ved siden av offentlig AFP.

Privat AFP er en tariffbasert pensjonsordning for ansatte i privat sektor. Ytelsen er livsvarig og kan tas ut fra du fyller 62 år, forutsatt at du oppfyller vilklarene i AFP-vedtektene.

AFP-ordningen bygger på et trepartssamarbeid mellom arbeidsgiverorganisasjoner, arbeidstakerorganisasjoner og staten. Staten dekker 1/3 av utgiftene til AFP, mens bedriftene dekker 2/3.

FOTO: SHUTTERSTOCK / NTB SCANPIX